

Literatura

JUDr. VILÉM FUNK: *Naše berní právo. Základy právních předpisů o daních a veřejných dávkách.* — V Praze 1934. Nákladem Knihovny Sborníku věd právních a státních. 8° str. 263. Cena ? — Program knihy jest vyjádřen jejím titulem: předmětem studia jest souhrn norem, jimiž jsou upraveny naše veřejné dávky. F. učinil dobře, když svůj souborný spis omezil na tento úsek finančního práva — na rozdíl od Myrbacha a Konrada, kteří své systémy věnovali celému finančnímu právu. Moderní berní právo jest totiž tak bohaté na problémy, že zasluhuje a potřebuje samostatného zpracování. Z tohoto hlediska jest také F-ova kniha koncipována. Autor ji právem neoznačil jako systém — v podtitulu knihy se naznačuje, že se zde probírají základy právních předpisů o daních a veřejných dávkách — neboť reprodukuje zde obsah našich berně-právních — zvláště obecných — norem se specifickým zřetelem k systematickým a dogmatickým pojmům, jež jednak použila legislativa, jednak vytvořila nauka o berním právu při interpretaci jejich. F. v tomto směru byl jistě značně inspirován německou teorií, jež datuje svůj rozvoj od dob vydání říšského dávkového řádu z r. 1919. Od ní se však především uchýlil terminologicky: německá škola konsekventně sebe označuje jako nauku o daňovém právu (protože říšský dávkový řád jedná pouze o daních), ačkoliv jejím předmětem jsou na př. také normy o poplatcích; F. naproti tomu užil vystižného výrazu »právo berní«.

Avšak i jinak se musil odchýliti spis, který se chce zabývatí naším berním právem, od obdobných spisů německých. Německo provedlo již obecnou kodifikaci berního práva (až na poplatkové právo), má i své zvláštní finanční soudnictví a podrobnou finančně-právní literaturu. Naproti tomu naše berní právo trpí ještě značnou roztržitostí, jež se projevuje také v nejednotné systematické a terminologii berních zákonů. Kromě toho máme vlastně jenom dva moderní berní zákony — zákon o přímých daních a zákon celní. Ostatní berní zákony jsou po stránce právně-technické, zvláště procesuelní, kusé a v tomto smyslu nedokonalé, podrobné pouze tam, kde toho vyžadoval politický (nikoliv právní, který patří do jiného souboru poznatků) princip legality, t. j. pokud jde o sazbu, předmět daně a pod. F. právem tento nízký stupeň »právnickosti« našeho berního práva pocituje jako nedostatek a chce jej — pokud jest to v moci nauky — odstraniti. Z toho ovšem vyplývá snad nevyhnutelný důsledek, že nahrazuje místy pozitivní normy axiomaty, získané z poznatků finančně-vědeckých, případně že je substituueje politickými postuláty (normami, jež vyplývají z »povahy věci«, tedy zejména z organizačních principů, na nichž naše finanční správa byla vybudována, z předpokládaných účelů berně-právních norem a ne v poslední řadě z politických — v širším smyslu — postulátů, jimiž se řídilo naše správní soudnictví při aplikaci berně-právních norem), nebo že si pomáhá analogií s ustanoveními soukromého práva; analogická interpretace jest ostatně jen zvláštní způsob, kterými se pozitivní právní normy nahrazují politickými postuláty, neboť vyplývá z přesvědčení o obsahové jednotnosti právního řádu, o jeho jednotném účelu. Pro F-ovo stanovisko jest tedy — při srovnání jeho s německou naukou — zvláště charakteristické, že při poznávání obsahu berního práva uplatňuje hledisko civilistické. Berní povinnost jest mu obligací sui generis. Přechází celkem nevšimavě německou t. zv. mocenskou daňovou teorií. Tato teorie ovšem jistě nemá s juristickým poznáváním právního řádu co dělati; avšak F. sám se také neomezil na pouhý právní výklad našich berně-právních norem, místy dokonce úplně odbočuje do úvah finančně-politických (na př. v kapitole o daňových osvobozeních).

F-ovi jde arcí — jak jest z jeho knihy patrné — o to, aby poznatky teorie mohl prakticky aplikovati. Proto si všímá pozorně na př. ob-

sahu konkrétních norem, vytvořených těmi orgány, které ovlivňují způsob aplikace i jiných berních orgánů, t. j. věnuje zřetel judikatuře správních soudů a ministerským výnosům, tedy věci z hlediska právně-teoretického dosti podružné. Máme za to, že praxe bude také především — plným právem — F-ovi za jeho novou knihu vděčná, ovšem ta praxe, jež má vyšší aspirace a nespokojuje se pouhými přehlednými systémy, komentáři anebo dokonce příručkami. Tím však nechceme říci, že by teorie mohla minouti F-ovu knihu nevšímavě: najde se mnoho hodnotného materiálu, podnětů a poučení. Konečně každý právník, který chce být o našem berním právu aspoň trochu velkoryseji informován, si musí F-ovu knihu přečísti. Probírají se tu právní prameny našeho berního práva, zásady výkladu norem berně-právních, judikatura a literatura právní, pojem daně, subjekt a objekt daně, ručení, osvobození berní, časová a místní platnost norem berně-právních, správa berní, zásady berního řízení správního, zásady berního práva trestního atd. V úvodu se registrují zběžně poučky starších finančně-vědeckých škol. Dr. Čákr.

JAN HRABÁNEK: *Soustava československého práva tiskového.* — *Odpověď na recenzi.* Vydal jsem dosud asi 10 knih, z nichž některé by byly zasluhovaly, aby o nich bylo referováno. Všehrd referoval poprvé o mé Soustavě čl. práva tiskového v č. 2 běžného ročníku. Nereagoval jsem dosud nikdy na recenzi, ač o každé knížce jich vyšlo hodně. Činím-li u Všehrdy výjímku, vedou mne k tomu závažné důvody.

Píši sám referáty o právnických publikacích do denního listu a přes to, že v deníku se vyžaduje populární forma, snažím se vždy o kritiku vědeckou, t. j. cituji a dokazuji, co autorovi vytýkám. Lituji, že tak nečiní Všehrd — časopis právníký.

Dr. Olšar tvrdí, že jako redaktor z povolání, nemohl jsem být na tolik obeznámen s právní teorií a praxí, abych se pokusil o napsání učebnice, jež bývá výsledkem mnohaleté činnosti vědeckých pracovníků. O dva řádky dále však mluví o *pečlivě komentovaném* vydání Nového čl. práva tiskového. V tom je rozpor. Nemůže pečlivě komentovati, kdo nezná teorii a praxi. Právní věty samostatně vybrané z obou celých sbírek, citace rozhodnutí I. i II. stolice svědčí přece o znalosti praxe. Pracuji o tiskovém právu deset let a za tu dobu osvojiť jsem si i právní teorii z oboru tiskového práva. Mám ovšem svoji pracovní metodu: nechci oslňovat citáty z literatury, když to neuznávám za potřebné. Cituji jenom názory originální, s nimiž souhlasím nebo potírám názory, které by mohly svádět praxi na nesprávnou cestu. A s úspěchem; v rozh. Zm. II 337/33 uznal nejvyšší soud za správný můj výklad nejdůležitějšího pojmu v tiskovém právu — rozšiřování —, ač spoluautor prof. dr. Milota hájí názor jiný.

Dru Olšarovi se zdá, že pojmu tiskového práva jsem věnoval málo místa (necelou stranu). Na nerozsáhlé zvláštní právo je to dosti. Hoetzel o pojmu rozsáhlého správního práva píše na dvou a půl straně.

Všem kapitolám vytýká dr. Olšar povrchnost, ač jsou v ní zpracovány některé kapitoly systematicky poprvé (na př. kolportáž, promlčení tiskových deliktů, svoboda tisku podle ústavní listiny atd.). Povrchnost nedokazuje.

Výtka splétání norem de lege lata a de lege ferenda ve své všeobecnosti je neodůvodněná. Jenom na jednom místě může být pochybnost. Výtka směšování úvah právnických s politickými neobstojí. Jsem žákem brněnské školy normativní a nic mně není tak vzdáleno jako používání jiných argumentů nežli právnických. Ovšem na př. účel svobody tisku a pod. nelze traktovati právnícky. — Joachim ve Věřejné správě zdůrazňuje, že pečlivě rozlišuji.

Výtka svádnění norem materiálně a formálně právních do jednoho řečiště může se snad týkati kapitoly: svoboda tisku. Tu však třeba uvážiti, že jde o látku u nás vůbec nezpracovanou a že rozlišení je téměř nemožné. Řekne-li se, že pod formální svobodou tisku vyrůzumnívá se právo

svobodně spisy tisknouti a tištěné věci svobodně rozlišovati a pod materiální *beztrestně* tisknouti a rozšiřovati, pak rozšiřování se nám vyskytuje v obou případech. Rovněž tak je tomu, řekneme-li, že formální svoboda chrání před prostředky preventivními. Zastavení listu je prostředek preventivní i represivní, rovněž tak odnětí kolportáže. — Při rozlišování formální a materiální svobody tisku sledoval jsem také praktický účel. Zařadil jsem všechny instituce spadající pod formální svobodu pod ochranná křídla § 113 ú. l., čímž jsem chtěl zdůraznit, že jsou proti obyčejnému zákonodárci i správě chráněny.

Výtka nepostačující znalosti literatury, doložená citátem spisů a asi čtyřiceti monografiemi v oboru tiskového práva sama o sobě neříká ničeho. *Jde o spisy a články vztahující se většinou k právu zrušenému.* Je troufalostí tvrditi, že autor, který určitý spis necituje, jej také nezná. Myslím, že by recensent byl hodně na rozpacích, kdyby měl vypočítávat moje monografie o tiskovém právu, které vyšly v Duchu novin, Věšníkovi čl. novinářů a jiných časopisech. Ostatně o používání literatury platí, co jsem řekl již vpředu.

Prý mi není známa cizí literatura, zejména sbírka: »Die Pressgesetze des Erdballs«. Mám celou sbírku, první svazek dokonce od redaktora sbírky podepsaný. Redaktor sbírky, býv. min. rada ve vnitru v Berlíně a předseda právnické komise Mezinárodní federace novinářů, dr. Kurt Häntzschel, je v emigraci ve Vídni. Jsem s ním ve styku od roku 1927. Nedávno si vyžádal moji Soustavu a sdělil mi, že si dal některé kapitoly přeložit. Že neznám cizí literaturu, je prý asi důvodem, proč jsem se přidržoval zastaralé učebnice Lisztovy. Lisztovu učebnici nutno počítat k literatuře cizí. Vyšla v Lipsku a je psána v jazyce německém. Není hanbou přidržovati se klasika — Liszta, jehož mnohé názory platí dosud. Ovšem přidržování, o němž sám v předmluvě se zmiňuje, nelze zaměňovat s kopírováním. Máje systematika má četné znaky originality a tvůrčí práce, což i dr. Olšar mezi řádky přiznává. — Cizí literatura, v níž jsou vykládány jenom texty právních předpisů cizích států, nebyla mi potřeba, *neboť jsem nepsal studii srovnávací.* Teprve nyní, poněvadž nechci posluchačům předčítat z knihy — ač se to na vysokých školách často dělá — srovnávám tiskové právo: anglické, belgické, bulharské, československé, dánské, italské, jugoslávské, luxemburské, německé, polské, rakouské, ruské a švédské.

V závěru recenze dr. Olšar soudí, že kniha bude dobrou učebnicí pro posluchače Svobodné školy politických nauk, čímž snad nechce říci, že se pro univerzitní posluchače nehodí, neboť pak bych musel prohlásit, že Svobodná škola má úplně ráz školy vysoké, že však přednášet na ní je obtížnější, neboť posluchači jsou často graduovaní doktoři, starší lidé z praxe, u nichž — poněvadž vysvědčení ani diplom k ničemu neopravňuje — nemá přednášející autoritu z titulu úřadu nebo zkoušek, nýbrž teprve, když zná více nežli oni.

Dr. Olšar nepravdivě uvádí, že jsem knihu vydal *jedině* na přání posluchačů, jak prý v předmluvě doznávám. Říkám v předmluvě, že dalším vodítkem k práci byla mi okolnost, že nemáme dosud učebnic tiskového práva čl., to recensent zamlčel, neboť se mu to nehodilo.

Dr. Olšar měl býti svědomitější, zejména když věděl, že jde o právníka negraduovaného, neboť takto může býti podezírán, že jeho referát byl diktován stavovskou zaujatostí, která nejméně sluší vědeckému dorostu.

Jan Hrabánek.

Doslov. Odpověď pana redaktora Hrabánka reaguje pouze na část výtek, které recensent při kritice jeho spisu podtrhl. V předpokladu, že s ostatními výtkami plně souhlasí (na př. s výtkou splývání odkazů literárních a poznámek s textem, chybění indexů, citace skrovné literatury z druhé ruky a j.) omezím se ve své obhajobě pouze na obsah jeho odpovědi a to jen potud, pokud se vztahuje ke věci samé; pokud jeho odpověď má zabarvení nevěcné, o ní si laskavý čtenář učiní úsudek sám. Šlo mně a jde mně o věc, nikoli o osobu.

Autor spatřuje rozpor v mém tvrzení, že na jedné straně mluvím o tom, že jako redaktor z povolání nemohl býti na tolik obeznámen s právní teorií a praxí, aby se pokusil o napsání učebnice, jež bývá obyčejně výsledkem mnohaleté činnosti vědeckých pracovníků, na druhé straně pak že mluvím o jeho pečlivě komentovaném vydání Nového tiskového čl. práva. Neboť podle názoru autorova nemůže prý pečlivě komentovati, kdo nezná teorii a praxi. Zde spočívá nedorozumění se strany autorovy potud, že si dobře neujasnil, co rozumíme pod pojmem teorie a praxe. Podle autora znalým praxe je ten, kdo dovede samostatně ze sbírek soudních rozhodnutí vybírat a citovat jednotlivé právní věty. K tomu si dovoluujeme poznamenat, že názor ten se nedá držet. Účastník semináře, který dostal za úkol zpracovati určitou skutkovou podstatu trestného činu na základě judikatury a literatury, nebude sám o sobě ani nikdo jiný o něm prohlašovat, že na základě této úspěšné práce je znalým praxe. Recensent pod praxí mínil skutečnou praxi ve věcech trestních, tedy praxi soudní nebo obhájcovskou nebo i u úřadů administrativních, pokud se zabývají věcmi tiskovými. Neboť jenom dostatečné obeznámení s *takovou* praxí mohlo se kladně odraziti v učebnici pana redaktora H. Jak dalece je autor obeznámen s teorií, dovolím si zmíniti se níže při kritice jeho učebnice s hlediska metodického.

Pan redaktor H. odmítá rozhodně další výtku recensentovu, podle níž projevil nepostačující znalost literatury. Oněch čtyřicet článků a několik českých monografií, jejichž neznalost mu recensent vytýká, prý, jak prohlašuje autor, se vztahuje většinou k právu zrušenému. Tvrzení toto není správné a svědčí o tom, že autoru jejich existence skutečně není a nebyla známa. Z důvodů přesnosti dovoluji si uvést, že se jedná o 41 českých pojednání (nikoli monografií, jak chybně reprodukuje autor ve své odpovědi) a spisů, z nichž pouze 6 se vztahuje k právu zrušenému a tyto konečně mohl zase autor zužítkovat v partii, věnované historickému vývoji tiskového práva. (Recensent je ochoten p. red. H. seznam této literatury kdykoliv zaslati, a konečně její výčet lze nalézt na str. 176 v *Kallabově* učebnici trestního práva, právě vycházející v Melantrichu.) Autor však je necituje ze »skromnosti«, poněvadž, jak praví, nechce oslíňovat citáty z literatury, když to neuznává za potřebné. Tuto svou »skromnost« ovšem mohl nám prozraditi v předmluvě a tím by byl ušetřen podobné recensentovy výtky. Pokud se týče cizí literatury, tu prý autor rovněž zná, necitová jí však jednak z důvodů výše uvedených, jednak proto, že nepsal studii srovnávací. Autor snad chtěl říci, že nehodlal psáti studii srovnávací; z jednotlivých kapitol však se přesvědčujeme, že autor v nich srovnává jednotlivé právní předpisy, byť i nevědomky. Tak srovnává naše platné právo býv. rakouské s býv. uherským, s předpisy osnov (!), s unifikovaným právem čs., a konečně i se zákonnými předpisy v cizině. Tak v partii o tiskové opravě (str. 38) zmiňuje se o právní úpravě ve *Francii, Belgii, Itálii, Německu*, nebo zase v partii o tiskovém úplatkářství (str. 47), probírá a srovnává příslušné texty tiskového zákona *republiky rakouské* z r. 1922 a novely k němu z r. 1929. Dokonce věnuje úpravě zmíněné otázky v cizím zákonodárství tolik místa jako úpravě naší. Podobné exkurse srovnávací jsou na mnoha místech, tak také v kapitole o formální svobodě (str. 59, 60) jsou srovnávány zákony *anglické* s našimi, nebo v kapitole o materiální svobodě (str. 63) opět srovnání s tiskovým zákonem republiky rakouské atd. Autor cituje ve své učebnici z důvodů srovnávacích také doslovné texty cizích tiskových zákonů (na př. na str. 44, 47).

Netvrdil jsem, jak autor mi připisuje, že »kopíroval« Lisztovu učebnici, nýbrž tvrdil jsem, že se jí hodně přidržíval, což autor v předmluvě ke své učebnici nám prozrazuje slovy »dosti přidržíval«.

Zajímavá je jeho citace literatury (str. 11). Tak cituje: »*Bülow*: Goldammers Archiv für preussisches Strafrecht«. Z tohoto záhadného titulu soudíme, že jde asi o pojednání, které napsal Bülow a jež bylo uveřejněno v říšskoněmeckém časopise Archiv für preussisches Strafrecht, jež založil Goldammer. Když toto předpokládáme, v kterém jeho ročníku, když vy-

cházi od r. 1853, máme hledati Bülowův článek a pod jakým nadpisem? Nebo další citace: »*Leinbacher: Pressfreiheit*«, aniž je uvedeno vročení a místo vydání; nebo ještě dále: »*Stránský: Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university v Brně, 1928*«. Proč není citován název článku a pak teprve periodicum, v němž vyšel? Z toho je zřejmo, že autor i v citaci literatury byl velmi povrchní.

Povrchnost autorova jeví se i v obsahu, jak vysvitne z dalšího. Pan red. H. pokládá dále výtku splétání norem de lege lata a de lege ferenda ve své všeobecnosti za neodůvodněnou a jenom prý na *jednom* místě by mohla býti pochybnost. Dokážeme autorovi, že tato výtka je zcela oprávněna a že autor v důsledku metodické neujasněnosti dopouští se této chyby v celé své učebnici v kapitole za kapitolou, nevyjímaje ani partii věnovanou historickému vývoji, kde *vykládá* předpisy *osnovy* (na př. str. 20—22) a předpisy *de lege lata*, dokonce cituje i *normy druhotné* (str. 23, 24, 27). Toto směřování je metodicky a systematicky zcela nepřipustné a vtiskuje učebnici autorově v důsledku toho vědeckou hodnotu negativní. Tak na př. na str. 32 do kapitoly, nadepsané »*Časová působnost zákonů, týkajících se tisku*«, mezi předpisy platného práva býv. rak. i býv. uher. vsouvá odstavec de lege ferenda. V kapitole o tiskové opravě splétání je ještě markantnější: Prvních devět odstavců je věnováno *nauce* (str. 37, 38), další dva odstavce *historii práva rakouského* a opět další dva *historii práva uherského*; hned za nimi následuje odstavec o předpisech *osnovy* (str. 39 i. f.), pak opět se střídá *nauka s osnovami* (str. 40, 41), pak teprve věnuje jeden odstavček *platnému právu* *š.s.*, za ním následuje další odstavec *de lege ferenda*, pak zase *doktrina* (str. 42), *platné právo* (str. 43) atd. Z této mosaikovitě kapitoly vidíme, že autor nespokojuje se jenom se splétáním platného práva s právem budoucím, nýbrž zařazuje mezi ně i *historii*. To budíž také ukázkou splétání metody normativní s kausální, tedy dvou metod poznávání zcela rozdílných. Podobný obraz poskytuje kapitola o tiskovém úplatkářství (str. 46), v níž pojednává autor předem o *platném právu býv. uherském*, pak o *platném právu republiky rakouské*, jejíž předpisy cituje doslovně z části česky, z části německy, a konečně o *budoucím právu našem*. Na takové nepřipustné systematické a metodické je zbudováno celé dílo autorovo. Dále na str. 53 je kapitola, nadepsaná *a) Svoboda tiskění (?) de lege ferenda*. Z nadpisu by se dalo souditi, že autor tuto kapitolu skutečně zasvětil jenom budoucímu právu. Není však tomu tak, neboť v této kapitole vedle předpisů de lege ferenda zabývá se hlavně naším *platným právem živnostenským*, jehož § 15 doslovně cituje, dále pak *platným právem býv. rak. a uh.* (str. 54). Ještě jednu typickou ukázkou si dovolíme uvést. Tak v kapitole, pojednávající o pojmu tiskových deliktů v doktríně (str. 136) věnuje první tři odstavce *nauce*, další dva *historii* (str. 138) a opět další dva *platnému právu* a nakonec následuje *kritické ocenění autorovo*. Další doklad nepřipustného splétání lze nalézt i v kapitole: »*Pojem deliktů tiskových v praxi*«. V této kapitole po vymezení definice (str. 139) následuje několik odstavců *de lege lata* (str. 140), hned za nimi několik odstavců *de lege ferenda* (?!), při čemž není rozlišováno mezi formálním a materiálním právem, a nakonec následuje kritika. Z toho vidíme, že autor předpisy *de lege ferenda počítá dokonce do praxe, tedy do oblasti platného práva*. Tento názor autorův, že praxe buduje také na právu budoucím, se již vymyká jakékoliv kritice. Je zajímavé, že autor zásadně se nedrží jednotné linie, nýbrž že splétá jednotlivé normy platné, neplatné, budoucí, naše i cizí a proplétá jimi text v jednotlivých kapitolách v nejrůznějších variacích. Není v nedodržování, byť i chybné systematicky, také hodně povrchnosti?

Jeho spis neměl nésti název »*Soustava*«, nýbrž nadpis poněkud skromnější. Neboť svým nadpisem »*Soustava československého práva tiskového*« svádí mylně k dojmům, že se jedná o učebnici *našeho platného tiskového práva*, zatím co ve skutečnosti naše platné právo, vytrhneme-li je násilně ze sňůžky nejrůznějších norem metodou srovnávací podaných (platných, neplatných, budoucích, našich i cizích), tvoří nejvíce jednu třetinu jeho spisu.

Dr. Erich Olšar.

JUDr. JIRÍ HROMADA, sekretář nejvyššího správního soudu: *Mimořádné opravné prostředky* podle zákona o přímých daních č. 76/1927 Sb. z. a n. — V Praze 1934. 8° Str. 78. Cena ? — H-ova knížka jest monografií o dogmatickém pojmu mimořádných opravných prostředků, jak jej bylo užito v našem zákoně o přímých daních. Jeho studie jest tedy především analytická. V dalším srovnává obsah tohoto pojmu s obsahem pojmu opravných prostředků, užívánoho obecně (t. j. ve větším množství pozitivních právních řádů, příp. zpravidla v literatuře). Toto studium jej vede ovšem k právně-politické funkci jeho, t. j. jednak k aplikaci norem upravujících mimořádné opravné prostředky v našem zákoně o př. d. (omezuje se většinou na jediný aplikující orgán, na správní soud — zase vzhledem k jeho právně-politické funkci), jednak k historii vzniku těchto norem — autor hledí velmi pečlivě k materiálům našeho zákona o př. d. Také pokud se H. zabývá sám interpretací, jest veden především praktickými zřeteli; snaží se, aby učinil zadost »povaze věci«, aby vykládal ustanovení o mimořádných opravných prostředcích v našem zákoně o př. d. jako účelná s hlediska jím zvoleného. Postupně takto probírá navrácení v předešlý stav (systematická úprava, restituce, obnova řízení obecně, pak v řízení trestním a vyměřovacím), vyměření dodatků na daní (dodatky podle § 277 zák. o př. d., předpis dodatku v řízení trestním, zvýšení vyměření), opravu rozhodnutí a dispozice podle § 255 odst. 5 zák. o př. d. Ten, kdo z jakýchkolivěk důvodů se zajímá o zde citovaná zákonná ustanovení, najde tu důkladného poučení; můžeme býti povděční tomu, že se naše berní právo dočkalo monografií — sepsaných ne pouze pro denní potřebu, nýbrž s aspirací, jež je kladou na roveň klasickým dílům o soukromém právu — o jednotlivých jeho normách. To zejména pro praxi může znamenati nemalý užitek. Dr. Čákr.

TVŮROVÉ DĚJIN. *Druhý díl: Středověk. 2. roznm. vyd. německé vydal Petr Richard Rohden, čes. autor. a rozmnožené vydání redigoval Karel Stloukal. — Praha. Mazáč, s. 584, in-8. Kč 100.—. — Referovali jsme již o prvním díle (starověku) tohoto kolektivního díla předních historiků (Všehrd, XVI. 90.). Nový druhý díl vlastně se teprve co nejužěji svou středověkou látkou blíží našim zájmům. Předem sluší opravdovou chválu vzdáti českému redaktoru doc. Dr. Stloukalovi, že svou vlastní prací dovedl do světového rámce zařaditi naše historické osobnosti. Tím se ovšem stává z povšechného díla encyklopedie historie československé. Stačí jen připomenouti, že česká redakce musila doplňovat na příklad dílo studií o Karlu IV. a o Husovi, aby bylo názorně ukázáno, co tu chybělo. Avšak vedle toho Stloukalovou redakcí byla doplněna jak řada portrétů našich, historických osobností, tak i individualit cizích, čímž samozřejmě celek nevdědně získal.*

Z jednotlivostí především připomínám neobyčejně poutavé úvody prof. Bračkmanna, které jsou předesílány jednotlivým kapitolám. Celek je rozvržen na tři kapitoly, a to na raný, vrcholný a pozdní středověk. Tím se dosahuje účinné gradace spolu s periodisací, takže se dílo nerozpadá na řadu drobných statí, které jinak spolu nesouvisí. Byl to velmi šťastný nápad, protože vedle čtenářů, kteří jistě se budou píditi po charakteristikách pouze jednotlivých postav, najde se dosti také těch, kdož soustavně budou čísti celé dílo a zásluhou tohoto rozvržení neztratí celkovou niť. Pro ty však, kteří si povšimnou z našich řad jen některých podobízen, připomínám především skvělý portrét Samův od prof. Schránila a pak studií o Karlu Velikém od prof. Hampeho z Hamburku. Podle nových výsledků badání je tu podán životopis Cyrilův a Metodějův od prof. Dvorníka, ale nejvíce bych cenil Stloukalovu studii o sv. Václavu, protože se mu v ní podařilo ukázat, jak Václav přeorientoval českou politiku z východu na západ. Stloukal to přesvědčivě ukazuje prostými důkazy: stavebním typem rotund a zavedením denáru. Dobře o tom praví, že je to první mince ražená v širokém okruhu střeoevropské, dosud polobarbarské oblasti, ležící mezi Byzancií a Franky. Mladý stát přemyslovský

přihlašuje se touto mincí stejně výmluvně jako křesťanstvím k ideově jednotě západofirémské, zdůrazňuje však zároveň výrazně právo vlastní suverenity«. Z kapitoly druhé (vrcholný středověk) zejména vyzdvihují studii o obou Přemyslech Otakarech, o prvním od prof. *Fr. Hrubého*, v níž je vystižena městská zakladatelská politika přemyslovská, a o druhém od prof. *Susty*, který spolu s charakteristikou Václava II. osvědčeným pérem vlastně vytvořil český doslov této kapitoly, zejména po stránce vylíčení duchovných proudů. Konečně z kapitoly závěrečné (pozdní středověk) nám nejbližší jsou stati o Karlu IV. od prof. *Chaloupeckého* a o Jiřiku Poděbradském od prof. *Urbánka*. Podobizna Chaloupeckého v osobních detailech Karla IV. nedává však plně vyniknouti prostředí, v němž Karel vzrůstal a později pracoval, a tak se poněkud ztrácí otázky právní, ač jinak vystižení postavy tohoto panovníka nijak neutrpělo. Urbánkova studie o Jiřím se snaží nejvíce vyzdvihnouti nové cesty, kterými se ubíral a tím také zdůrazňuje i nové směry právní, politické i hospodářské, které tento nesmírně zajímavý panovník se pokouší u nás raziti.

Je možno tedy již z několika těchto poznámek snad poznati přínos nového dílu »Tvůrců dějin«. Zároveň bych jen připamatoval, že ve všech celkem 94 životopisů jest 45 vlastního původu české redakce, ač nemýlím-li se, k jejímu dobru připadají i některé studie cizích pracovníků, takže se z českého vydání stává vlastní české dílo. Č a.

ERNST LUDWIG: *Vůdcové Evropy*. Přeložil Dr. Otto Rádl, 8° — stran 340. Jos. R. Vilímek. Praha 1935. Cena Kč 42.—. — Životopisy jsou stále ještě nejoblíbenější literární formou naší doby a nelze upříti, že mnoho slavných autorů ji přivedlo na nebývalou výši. Největší zásluha patří beze sporu Emilu Ludwigovi, což dokazuje nejlépe dlouhá řada jeho děl, vydaných v nebývalých nákladech a téměř ve všech jazycích civilisovaných národů. O Ludwigovi možno říci, že v této literární formě stal se přímo virtuosem, ovládá ji dokonale, doveďe skvěle nejen reprodukovati skutečnosti, ale vyvolati i vzácně bezprostřední dojmy a představy o těch, které popisuje či lépe řečeno vtěluje do svých knih. Toto jeho dílo obsahuje řadu životopisů mužů, které nazývá vůdci Evropy a kteří naší době dali její charakter, tak bohatý na odstíny a kontrasty. Nejsou to tentokrát vlastně životopisy, popisující životní běh osob, je to spíše galerie portrétů, uměleckých děl, která k nám promlouvají ústy autora, ústy básníka. A v tom je snad jádro úspěchu Ludwigových děl, umění podati nejen zevní život, ale i duši osobnosti, kterou podává. Zevní její činy uvádí jen jako projev osobnosti, jako její odraz, jako doklad osobních vlastností, jako výraz myšlenkového bohatství. Tyto životopisné postřehy připomínají antické životopisy důrazem, který kladou na charakter a osud z něho vyplývající, podávají nejen svědectví, nýbrž i příklad a staví pomník slavným lidem svého věku. Postavy Masarykova, Nansenova, Briandova, Rathenauova, Hitlerova, Mussoliniho, Stalinova, Lloyda George i Venizelova, všechny jsou podány s láskou a opravdovostí, která uchvacuje, dojmá a přesvědčuje. Žádná z těchto osob není podobna druhé a přece všechny jsou dětmi své doby, jsou jejími tvůrci i dílem.

Dr. Lepař.

Dr. KAMIL KROFTA: *Národnostní vývoj zemí československých*. — Praha 1934. Orbis, s. 103. 16°. Národnost. otázky, 4. Kč 16.50. — Kroftova studie, jak jest uvedeno v předmluvě, vznikla z přednášky v semináři Společnosti pro studium národnostních otázek. Jde tu o pokus stručným a populárním způsobem, přístupným každému inteligentnímu, shrnouti dosavadní poznatky o historickém vývoji národnostní otázky. Krofta však si úkol stížil značně tím, že spojil národnostní problémy českých zemí se Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. To jest ovšem v naší literatuře podstatné novum a kdyby již ničím jiným nebyla tato studie zajímavá, tedy by stála právě za přečtení pro toto zásadní pojetí. Krofta tím pokračuje ve své snaze, kterou projevil i ve svých »Malých dějinách českosloven-

ských«, kteréžto však pojetí narazilo na odpor zejména se strany německé (srov. na př. Pfitzner v Brackmann-Hartung, Jahresberichte f. Deut. Geschichte, 8. Jhg. 1934, str. 640). Kroftova studie sleduje linii chronologickou. Od povšechného úvodu (Naše pojetí národa) postupuje až k době nejnovější. 8 kapitolek je velmi vzájemně vyrovnaných. Dosti překvapuje, že se autor spokojil jen s vymezenou a značně úzkou citací literatury a vlastně odkazuje jen na starší práce, kde je literatura citována, ač původní určení studie by si zasloužilo bibliografie nabádající k dalšímu studiu a k prohloubení otázek, které zde Kroftou jsou — byť vystižně — nadhozeny. Č a.

JOSEF ČIZINSKÝ: *O hospodářských aktualitách*. Nákl. vlastním, v Mor. Ostravě. Stran 41, cena neuvedena. Je to tiskem vydaný soubor debatních přednášek, které autor, ředitel Vítkovických železáren, konal v Rotary klubu v Moravské Ostravě v letech 1931—1934. Jsou to úvahy o rentabilitě průmyslového podnikání. K tomu, aby se seznala jeho výkonnost, je zapotřebí: 1. zjištění pravděpodobného množství, které lze na trhu odbýt a určení výrobního množství, 2. zařizovacích výloh pro výrobu tohoto množství zboží, 3. výrobních nákladů při výrobě zboží v pravděpodobném množství, které lze na trhu odbýt, 4. potřeby vlastního kapitálu a maxima úvěru, 5. pravděpodobných cen, docílených za vyrobené zboží, 6. prodejního plánu a konečně 7. rozdílu mezi výtěžkem a výrobními náklady s připočtením příslušného podílu na umoření zařizovacích nákladů. — K usměrnění národního hospodářství navrhuje autor zřízení nejvyšší hospodářské rady, která by byla složena ze zástupců vrcholných zájmových skupin a jež by zasahovala do hospodářského života jen v zásadních otázkách. Jí by byly podřízeny jako orgány pomocné dosavadní obchodní a živnostenské komory, přetvořené na komory hospodářské. Tam by podle směrodatného seskupení byly zřízeny pododbory, takže by se rozhodnutí nejvyšší hospodářské rady přenášelo pomocí hospodářských komor co nejrychleji na celý hospodářský život. Nejvyšší hospodářská rada by stanovila hospodářský plán. K ní by se měly přičleniti Masarykova akademie práce a Normalizační společnost jako ústavy, zabývající se studiem plánovitého hospodářství. V tomto pojednání uveřejňuje spisovatel svoje zkušenosti s organizovaným hospodářstvím v továrně, kterým již před desíti lety docílil značných výsledků. V dalším zmiňuje se autor o mechanisaci výroby a dnešním hospodářském systému, o jednotné zlaté mezinárodní měně a indexové měně národní. Publikace je zakončena přednáškou o úrocích a krizi. Dr. Reichert.

F. ZUMAN: *České filigrány z první polovice XIX. století*. Část I. textová, str. 30, in-8.; Část II. obrazová. XXXVII tabulek. Praha, Čes. Akademie. (Rozpravy. I. 81.). — Před dvěma léty na tomto místě bylo referováno o Zumanově práci o českých filigránech (tzv. vodních znameních) našich papíren v XVIII. století (Všehrd, XIV. 1932—3, str. 95—96). Zuman ve své záslužné práci nyní pokračuje až do poloviny století předešlého. Zase sluší opakovati, že nejde tu jen o velmi trpělivou práci sběratelskou, kde badatel musí určovat, kterým papírnám filigrán přísluší, jako tovární značka, nýbrž i o podrobnou studii z hospodářských dějin, které se stále málo pěstují a otevřeně řečeno — s naší strany přímo zanedbávají. Zuman (sám právník!) dobře pochopil význam takového studia a věnoval se studiu hospodářského rozvoje českého papíru zcela soustavně, jak ukázal znovu loni vydaný spis o pootavských papírnách (srov. Reichertův referát ve 3. čísle tohoto roč. str. 144). Snad nebude na škodu připomenout, že fotografie filigránů jsou vesměs vlastním dílem autorovým, a že jsou vesměs velmi zdařilé. Č a.